

Leraren en hun beroepstrots

RIET NACKOM

Andy Hargreaves, socioloog en hoogleraar onderwijskunde aan het Boston College in Massachusetts (US) is één van de meest prominente woordvoerders in het debat over de toekomst van onderwijs. Verwijzend naar het onderzoek dat hij, samen met Michael Fullan deed naar de emotionele ervaringen van leraren, wijst hij erop dat leraren vandaag heel wat negatieve emoties ervaren.

De grootste bron van hun angst en schaamte, zegt Hargreaves, is tegenwoordig terug te voeren tot een beleidsomslag in de politiek: naar het opzettelijk leraren en scholen publiekelijk ter verantwoording roepen, om leraren de schuld te geven van slechte prestaties van leerlingen en te zeggen dat leraren tekortschieten. Deze kritiek weerspiegelt de stereotypen die leven over leraren in media en bij ouders. Deze zijn grotendeels gebaseerd op jeugdherinneringen en hoewel de meeste stereotypen een stukje waarheid in zich dragen, geven ze tegelijk ook een eenzijdig, overdreven en misvormd beeld en kunnen ze de complexiteit van het leraarschap niet beslaan. Leraren voelen zich dan ook miskend en zelfs onrecht aangedaan door deze hardnekkige stereotypen over lesgeven. In een maatschappij waar de publieke opinie over leraren weinig lovend is, is de aantrekkelijkheid van en de tevredenheid over het lerarenberoep uiteraard ook niet groot.

Het is echter niet allemaal kommer en kwel. Leraren ervaren ook positieve emoties. Ze halen de grootste voldoening uit successen met leerlingen die een grote uitdaging vormden. En ze zijn trots wanneer ze hun werk op een goede manier kunnen volbrengen, samen met collega's en ten dienste van de samenleving én van leerlingen. De positieve kracht van leraren gaat met andere woorden samen met een gevoel van beroepstrots.

PROFESSIONEEL KAPITAAL

Hoe kunnen we die beroepstrots tot stand brengen? De sleutel voor beroepstrots ligt volgens Hargreaves in de ontwikkeling van *professioneel kapitaal*. Professioneel kapitaal heeft drie componenten: het menselijk, het sociaal en het beslissingskapitaal.

Het *menselijk kapitaal* heeft te maken met kwaliteiten van individuele leraren. Volgens Hargreaves moeten leraren goed opgeleid zijn en moeten de beste mensen aangetrokken worden voor het leraarschap. Zij staan immers garant voor de toekomst. Het loon moet concurrerend zijn met gelijkwaardige professies zodat de keuze voor het leraarschap op basis van

het werk gebeurt en niet op basis van het salaris. De werkomgeving moet stimulerend zijn zodat potentiële leraren zien dat het leraarschap een professe is waar er betrokkenheid is met en tussen volwassenen en kinderen.

Dit menselijk kapitaal moet aangevuld worden met *sociaal kapitaal*. Leraren moeten deel kunnen uitmaken van een groep of team waar toewijding aan het werk en gerichtheid op verbetering altijd centraal staan. Iedereen geniet mee van een goed team, een goede school, een goed onderwijssysteem. Het sociaal kapitaal wordt ook sterker als leraren en scholen samen werken, samen onderzoeken, samen resultaten analyseren, in dialoog gaan. Door sociaal kapitaal groeit ook het individueel menselijk kapitaal. Als leraren voldoende vertrouwen en beslissingsbevoegdheid krijgen om, samen met collega's, te doen wat zij goed achten voor de leerlingen, versterkt het sociaal kapitaal. Daarom spreekt Hargreaves over collectieve autonomie.

Het *beslissingskapitaal*, tot slot, vloeit voort uit de beslissingsbevoegdheid van leraren. Leraren moeten voortdurend beslissingen nemen in complexe situaties. Net als bij rechters, veronderstelt dit dat leraren in staat zijn om voortdurend te oordelen of afwegingen te maken. Deze bekwaamheid kan je maar ontwikkelen door een goede opleiding en doorheen jarenlange ervaring. Beslissingskapitaal kan dus versterkt worden door goede leraren verschillende jaren te houden zodat ze dat kapitaal kunnen opbouwen en delen, door carrièreperspectief te bieden, kansen te geven om leiderschap te tonen.

Kortom: opdat meer leraren hun werk kunnen verbinden met positieve emoties, moeten beleidsmakers, maar ook leraren zelf, werk maken van de ontwikkeling van professioneel kapitaal. Concreet betekent dit dat leraren goed opgeleid moeten zijn, goed betaald moeten worden en samen met collega's de nodige ruimte krijgen om in complexe situatie voortdurend afwegingen te maken waarbij al hun kwaliteiten en ervaring worden aangesproken. Dit vormt volgens Hargreaves de basis voor beroepstrots.

Bronnen:
Hargreaves, A., Fullan, M. (2014). Beroepstrots zonder vooroordelen. In: Het Alternatief. Weg met de afrekencultuur in het onderwijs! (p.254-266). Amsterdam: Uitgeverij Boom.
Hargreaves, A., Fullan, M. (2013). Professioneel kapitaal. De transformatie van het onderwijs in elke school. 's Gravenhage: Stichting Duurzaam Leren.